

УДК 911.3

**Кулик К. В.**, асп.  
*Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

## **ДИНАМІКА КОНЦЕНТРАЦІЇ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ**

*Ключові слова: страхова діяльність, регіони України, концентрація, динаміка.*

**Вступ. Постановка проблеми.** При дослідженні страхової діяльності в Україні вітчизняні науковці приділяють увагу й проблемі концентрації страхового ринку. Проте, в наукових працях концентрація розглядається, як правило, з позиції страхових компаній. При цьому дослідники виділяють кілька груп страхових підприємств і розраховують, яку частку страхового ринку займає кожна з цих груп. Основним показником для розрахунків виступає сума страхових премій, отримана страховими компаніями протягом звітного періоду.

Оскільки розвиток вітчизняного страхового ринку має регіональні відмінності, існує необхідність детального дослідження концентрації страхової діяльності в регіонах України, аналізу основних тенденцій цього процесу.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Публікації, присвячені проблемі концентрації страхової діяльності в Україні майже відсутні. Частково питання розглядали в наукових статтях Г. Поліщук і В. Коваль [7], В. Левченко [6], Р. Грязний [1]. Територіальну концентрацію в своїх працях згадували Н. Ковтун [3], Л. Лебединська та Л. Ремньова [5]. Дослідженню тенденції концентрації на страховому ринку України також приділяла увагу О. Козьменко [4]

**Формулювання цілей статті. Постановка завдання.** Дослідження страхової діяльності з позиції суспільної географії включає в себе визначення лідируючих та відсталих регіонів за показниками кількості зареєстрованих страхових підприємств та обсягу надходжень страхових премій, виділення декількох груп регіонів-лідерів та розрахунок частки страхового ринку, яку обіймає кожна група.

Метою написання статті є виявлення основних тенденцій процесу концентрації страхової діяльності в регіонах України.

**Виклад основного матеріалу.** З точки зору суспільної географії, концентрація страхової діяльності на ринку – це ступінь домінування на ринку одного або кількох регіонів за показниками кількості страхових підприємств чи обсягом страхових надходжень.

На страховому ринку спостерігається концентрація страхової діяльності в декількох регіонах, які демонструють найвищі показники

розвитку. Так, безумовним лідером серед регіонів є м. Київ, де зареєстровано найбільше страхових підприємств. Також Київ випереджає інші області за сумами страхових премій, страхових відшкодувань та інших важливих показників. У 2009 р. майже 70% страхових компаній було зосереджено саме в столиці України, а загальна сума страхових платежів, що надходили до столичних підприємств, становила більше 60% від усіх платежів по Україні. В 2010 р. ситуація майже не змінилася, проте, разом зі збільшенням кількості підприємств на 0,42% , загальна сума платежів зменшилася більше ніж на 1%.

Якщо на страховому ринку виділити п'ятірку регіонів лідерів, разом з Києвом до неї входять Донецька, Дніпропетровська, Одеська та Харківська області. Ці п'ять регіонів у 2009 р. охоплювали 88% страхового ринку України за кількістю зареєстрованих страхових фірм і 94,5% – за сумами страхових надходжень. Станом на 2010 р. ситуація майже не змінилася.

Наведені вище дані вже свідчать про те, що страхова діяльність тяжіє до великих міст в економічно розвинених регіонах. Підвищений попит на страхові послуги спонукає страховиків створювати нові підприємства для задоволення потреб як юридичних, так і фізичних осіб.

Остаточо сформувавши уявлення про концентрацію страхового ринку України дозволяє виділення десятки лідируючих регіонів. Окрім вище названих областей та м. Києва до неї входять ще п'ять регіонів. Однак, ці регіони в 2009 та 2010 рр. не були ті самі. Лідируюча десятка займала близько 96,5% страхового ринку за кількістю страхових підприємств і більше 99% - за сумами страхових платежів.

Таким чином, у решті адміністративних областей України концентрація страхової діяльності не досягає навіть 4% за показником кількості зареєстрованих страхових фірм, а за сумами страхових внесків їм належить менше 1% ринку. Причому приріст обох цих показників у регіонах з відсталим розвитком страхування з 2009 по 2010 р. був від'ємним.

На рисунку 1 відображено концентрацію страхової діяльності в групах регіонів за 2009 р. Як видно з рисунка 1, в лідируючих регіонах частка ринку за сумами страхових платежів перевищує частку за кількістю підприємств. У решті регіонів ситуація протилежна. Порівняємо отримані дані з показниками за 2010 р. (Рис. 2).

Порівняння показників концентрації страхової діяльності в 2009 та 2010 рр. свідчить про сталість ситуації, оскільки зміни, що відбулися на ринку за цей час, незначні.

На рис. 3. відображено групи регіонів за показником кількості зареєстрованих страхових підприємств станом на 2010 р.

Найбільше страхових підприємств у 2010 р. було зареєстровано в м. Києві. В п'ятірку лідируючих регіонів входили, окрім Києва, також Дніпропетровська, Донецька, Харківська та Одеська області. До десятки лідерів за кількістю страхових компаній увійшли також Київська, Запорізька,

Луганська, Львівська області та Автономна Республіка Крим (з м. Севастополем). Решта регіонів України значно відстають від лідерів за кількістю страхових підприємств, а в деяких з них станом на 2010 р. взагалі не було зареєстровано жодного страховика.

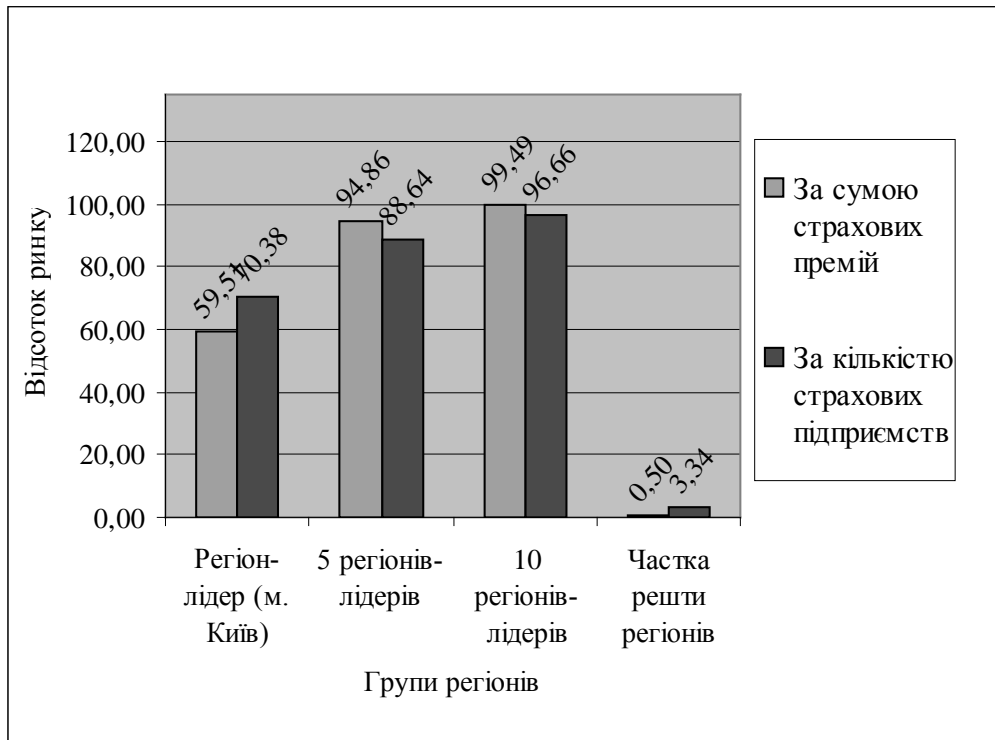


Рис. 1 – Концентрація страхової діяльності в регіонах України в 2009 р.

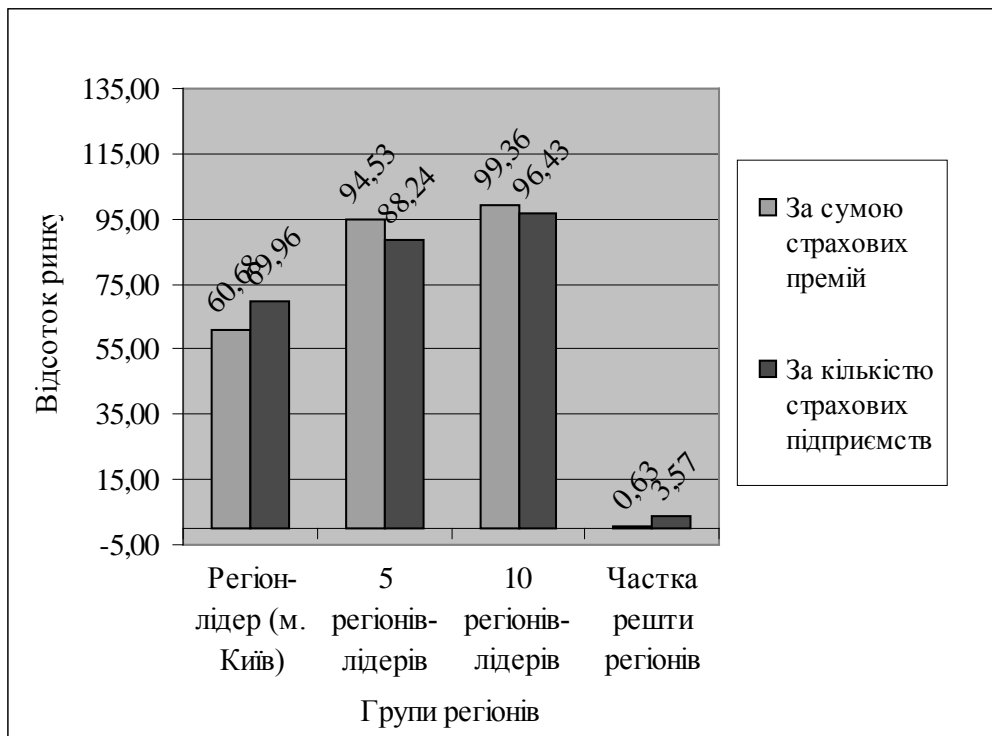
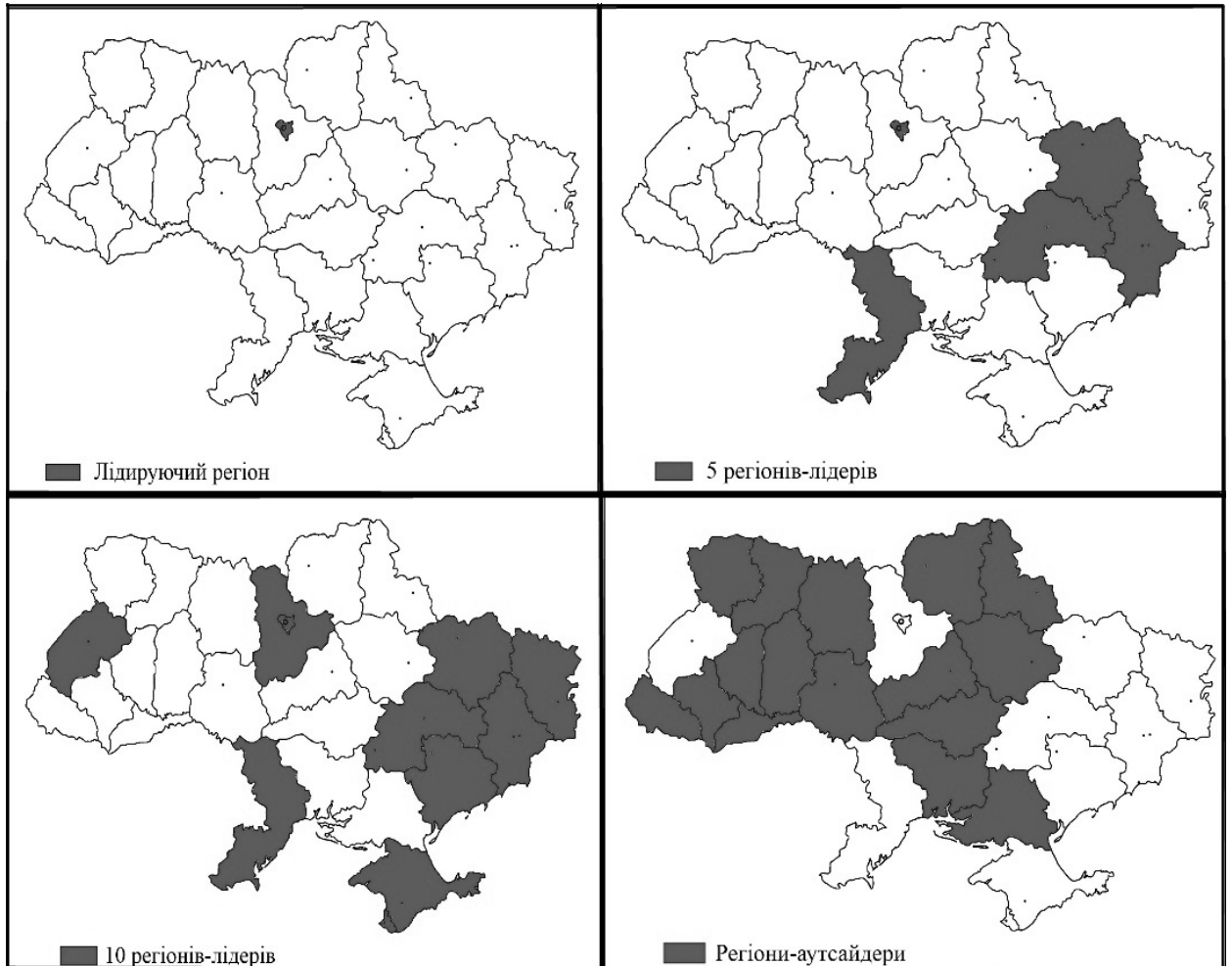


Рис. 2 – Концентрація страхової діяльності в регіонах України в 2010 р.



**Рис. 3 – Групи регіонів за показником кількості страхових підприємств (2010 р.)**

Далі розглянемо, які регіони входять до різних груп за показником надходження страхових премій у 2010 р. (рис. 4.).

За сумами страхових внесків регіоном-лідером залишається м. Київ. Области, що входять до п'ятірки лідерів, співпадають з тими, які було визначено за кількістю підприємств. А в десятці лідируючих регіонів спостерігаються деякі відмінності. АР Крим (з м. Севастополем) і Луганська область, не потрапляють до цієї групи регіонів, незважаючи на кількість страхових компаній. Натомість Івано-Франківська та Полтавська області, з меншою кількістю страхових підприємств, у 2010 р. отримали більшу кількість страхових платежів, що дозволило їм увійти до десятки лідерів за цим показником.

Для того, щоб з'ясувати вплив кризових явищ 2008 р. на страхову діяльність у регіонах, проаналізуємо зміни кількості підприємств у часі в різних групах регіонів (рис. 5).

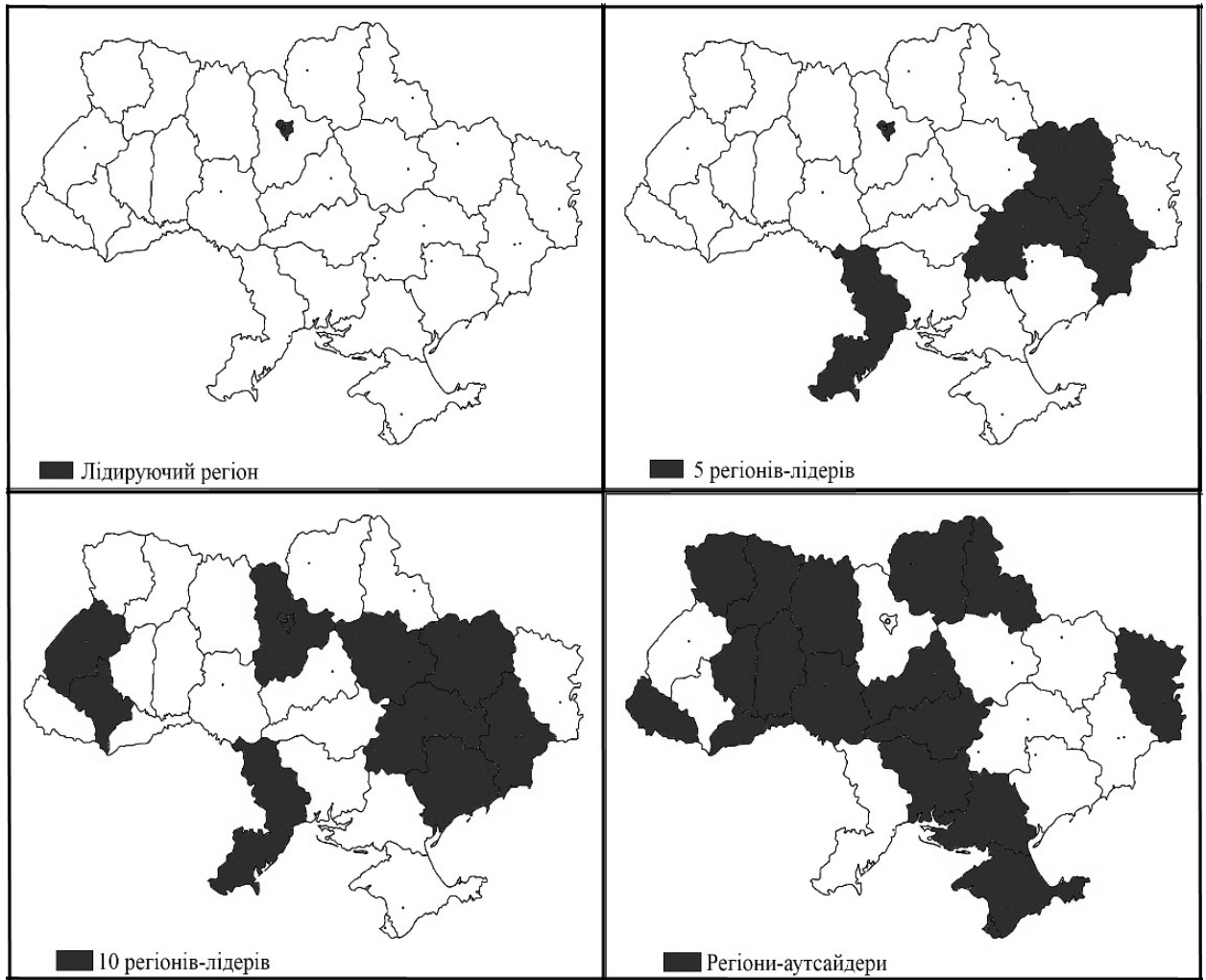


Рис. 4 – Групи регіонів за показником суми страхових премій (2010 р.)

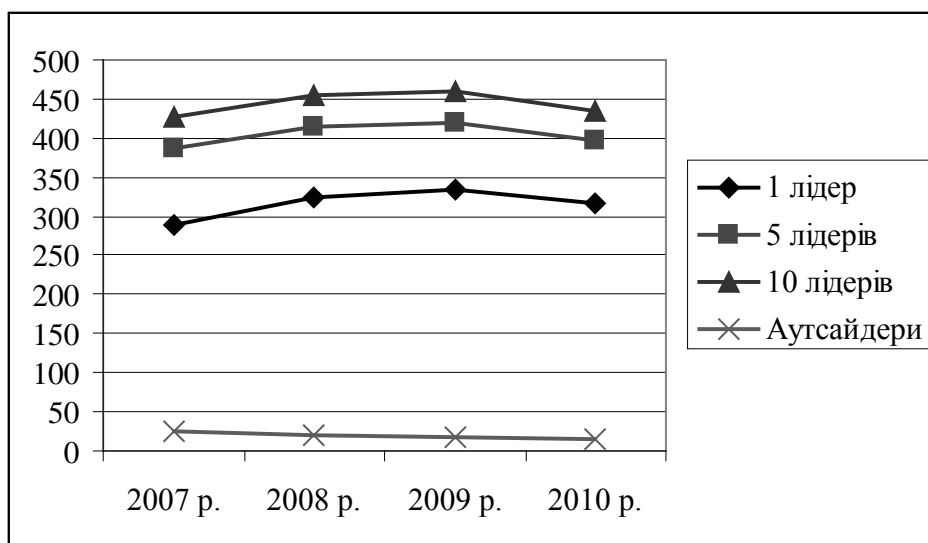


Рис. 5 – Динаміка кількості страхових підприємств у групах регіонів (2007-2010 рр.)

Як видно з рисунка 5, до 2008 р. кількість зареєстрованих страхових компаній збільшувалась в усіх групах регіонів-лідерів. Поява кризових явищ в економіці спочатку уповільнила зростання цього показника, а з 2009 р. почав спостерігатися його спад.

Що стосується тих регіонів, в яких зареєстровано найменшу кількість страхових підприємств, то в них тенденція до зменшення кількості страхових фірм спостерігалася й до економічної кризи. Отже, можна зробити висновок, що незалежно від кризових явищ, в найменш привабливих для розвитку страхової діяльності регіонах кількість страховиків буде й надалі зменшуватися.

Динаміку страхових надходжень у різних групах регіонів у період з 2007 до 2010 р. відображено на рис. 6.

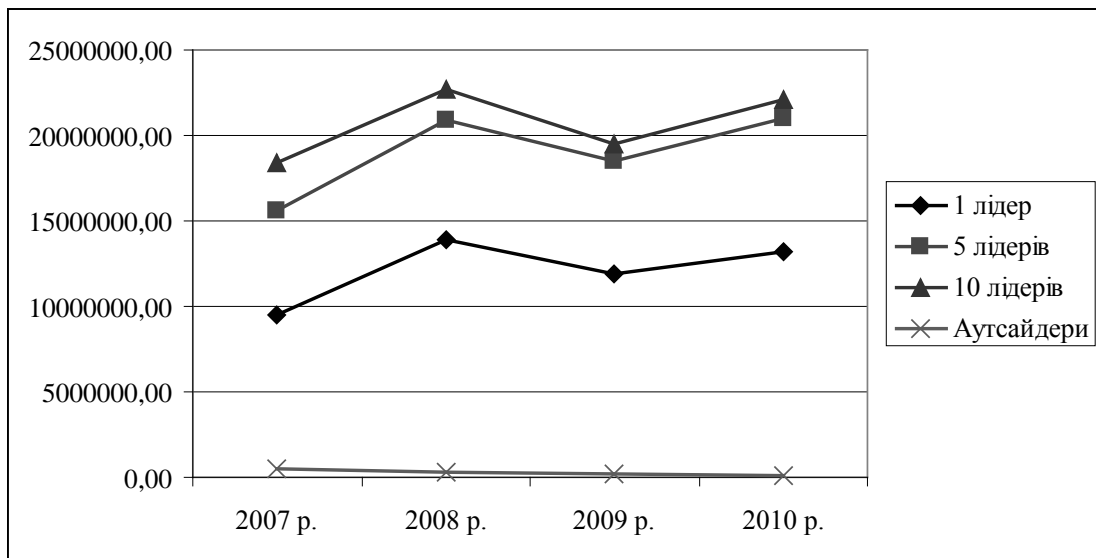


Рис. 6 – Динаміка страхових премій у групах регіонів (2007-2010 рр.)

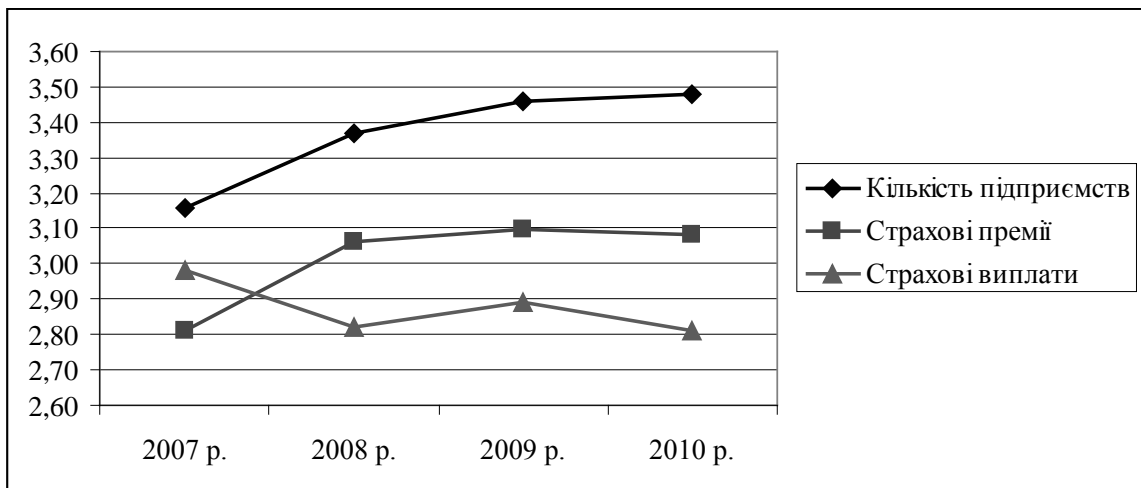
Як видно з графіка, кризові явища в економіці України негативно вплинули не тільки на кількість страхових підприємств у регіонах, а й на загальні суми страхових премій, отриманих цими підприємствами. В лідируючих регіонах розміри страхових премій збільшувались до 2008 р., після якого відбувся помітний спад цього показника. Коли економічна ситуація в країні стабілізувалася, зростання кількості страхових надходжень до підприємств, зареєстрованих у регіонах-лідерах, відновилося. Проте, для решти регіонів збереглася тенденція до зменшення сум страхових платежів, яка спостерігалася ще в докризовий період.

Розглянемо динаміку коефіцієнта варіації основних показників страхового ринку з 2007 по 2010 рр. для виявлення регіональних диспропорцій (Табл. 1).

*Таблиця 1 – Динаміка коефіцієнту варіації показників страхового ринку з 2007 по 2010 рр.*

Показник	Роки			
	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.
Кількість підприємств	3,16	3,37	3,46	3,48
Страхові премії	2,81	3,06	3,10	3,08
Страхові виплати	2,98	2,82	2,89	2,81

Високий показник коефіцієнта варіації свідчить про те, що між лідируючими та відсталими регіонами за розвитком страхової діяльності існує великий розрив. На рис. 7 проілюстровано зміни цього показника в часі.



*Рис. 7 – Динаміка коефіцієнту варіації показників страхової діяльності (2007-2010 рр.)*

Графіки свідчать про те, що за показниками кількості підприємств та страхових платежів розрив між лідируючими та відсталими регіонами має тенденцію до зростання, а за показником страхових внесків – залишається стабільним.

**Висновки і перспективи подальших розвідок.** Розвиток страхової діяльності в Україні має регіональні відмінності. Для вітчизняного страхового ринку характерна концентрація страхової діяльності у великих містах та економічно розвинених регіонах. Найбільша частка страхового ринку належить м. Києву, де сконцентровано близько 70% всіх страхових підприємств України, які отримують майже 60% всіх страхових платежів. Загалом більше 96% страхової діяльності концентрується в 10 регіонах-лідерах.

Кризові явища 2008 р. негативно вплинули на абсолютні значення основних показників страхової діяльності. З 2007 по 2010 р. збільшилася

кількість регіонів, в яких не зареєстровано жодного страхового підприємства, також у кризовий період відбулося зменшення сум страхових надходжень до підприємств регіонів. Але тенденції концентрації страхової діяльності збереглися. Розрив між відсталими та лідируючими регіонами продовжує зростати.

#### **Список використаних джерел:**

1. Грязний Р. О. Проблеми розвитку страхових послуг в Україні / Р. О. Грязний // Магістеріум. Економічні студії – №44. – С. 20-23
2. Звітність страховиків [Електронний ресурс] : Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг України – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/734.html>
3. Ковтун Н. Статистична оцінка діяльності страхових компаній в Україні: макроекономічний і регіональний аспект / Н. Ковтун // Вісник Національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2007. – №94-95. – С. 25-30
4. Козьменко О. В. Страховий ринок України у контексті сталого розвитку/ О. В. Козьменко. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 350 с.
5. Лебединська Л. Д, Ремньова Л. М. Стратегічні аспекти сталого розвитку страхового ринку України під впливом глобалізаційних процесів / Л. Д. Лебединська, Л. М. Ремньова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – №9(111). – С. 206-214
6. Левченко В. П. Проблеми та перспективи розвитку страхового ринку України в умовах фінансової нестабільності / Левченко В. П. // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2011. – №1. – С. 257-266
7. Поліщук Г. В., Коваль В. С. Проблеми і перспективи фінансового забезпечення страхового ринку України / Г. В. Поліщук, В. С. Коваль // Економічний форум. – 2012. – №1

#### **Кулик К. В. Динаміка концентрації страхової діяльності в регіонах України**

Досліджено динаміку концентрації страхової діяльності в регіонах України. Визначено лідируючі та відсталі регіони за показниками розвитку страхової діяльності. Проаналізовано основні тенденції концентрації страхової діяльності в Україні.

Ключові слова: страхова діяльність, регіони України, концентрація, динаміка.

#### **Кулик К. В. Динамика концентрации страховой деятельности в регионах Украины**

Исследована динамика концентрации страховой деятельности в регионах Украины. Определены лидирующие и отстающие регионы по



показателям развития страховой деятельности. Проанализированы основные тенденции концентрации страховой деятельности в Украине.

Ключевые слова: страховая деятельность, регионы Украины, концентрация, динамика.

**Kulik K.V.** The dynamics of insurance activity in the regions of Ukraine  
The dynamic of insurance in Ukraine's regions is investigated. Leading and lagging regions in terms of insurance are defined. The main tendencies of concentration of insurance activity in Ukraine are analyzed.

Keywords: insurance activity, regions of Ukraine, concentration, dynamics.